

Павел Вежинов
Испанска холера

За пръв път пристигнах на тая малка курортна гаричка, закътана между жълти, голи хълмове и синеещи лозя. Стоях край прозореца и усещах как скуката леко, като парите на локомотива, започва да замъгля моето добро настроение на летовник. Дъх на жегата, на жълтата, ронеща се пръст и изгорели треви нападнаше моя градски нос и ме караше едва забележимо да се мръщя. И всъщност кой дявол ме изпрати сред това го-ло, примиращо от жегата поле? Пясъкът в бъбреците, изглежда. В края на краищата можеха да почакаат още малко тия пясъци. Всяка възраст е определена за нещо, но моята още не е стигнала до болестите.

Влакът направи още няколко последни завоя край напечените стърнища и навлезе бавно в гаричката, с която впрочем свършваше и железният път. Мярнаха ми се бяло павилионче с червен покрив – като свежа гъба в тая гореща пустош, – няколко файтонджии с провесени към земята камшици, един милиционер с измокрена от потта куртка, който старателно козируваше на черните вагони, след това рязък удар на буферите и влакът спря. Щом стъпих на перона, стана още по-зле – горещ порой от небето, който базалтовият плочник отразяваше с десеторна сила, задух, тежък дъх на гнил зеленчук от товарните вагони.

„Тук ще се мре!“ – помислих аз отчаяно.

Едва сега забелязах, че от влака се изсипа много повече народ, отколкото очаквах. Бяха предимно селянки от околния край със сини, жълти и розови фусти, в елечета и пъстри шамии, по гуменки, по терлици, по нальми дори, с кошници и шарени бохчи в ръцете, или пък с китки увехнали от жегата цветя, които кой знае защо все още стискаха здраво между сухите си пръсти. Градски жени имаше съвсем малко, а мъже почти никак, ако не се смятаха тия, които едва тътреха краката си под тежестта на въображаеми болести. Впрочем знаех си, че курортът е предимно женски – от векове предпочитан и уважаван от жени, не съвсем в ред със своите женски работи.

Сега това население доста енергично бързаше нанякъде, а някои дори подтичваха. Като се подчиних несъзнателно на чуждия опит, и аз пуснах в ускорен ход моите дълги, сухи крака. И тъкмо навреме – автобусът беше наистина препълнен, но един дълъг скок ме изпрати в последния от празните файтони. Е, слава богу!... Но файтонджията нещо се маеше, не му се искаше да тръгне с един пътник. Погледнах унило изкорубения костелив гръб на старото конче – с повече от двама пътници то навярно не би отишло по-далече от конското гробище. В тоя миг чух алтов женски глас:

– Колега Илинчев, може ли и аз?...

Погледнах учуден нататък и почувствах, че въпреки жегата кръвта ми изстина. Холеро испанска, кой ли находчив дявол ми изпрати този прекален подарък в жегата? Беше колежката Маринова, с която работехме в един завод. Виждах как насмешливо ме гледа отдолу нагоре с циганските си очи, как – без да дочака отговор – вече се готви да стъпи на файтона. Ярката ѝ хубост – мавритански нос и извити вежди – като че ли не беше ни най-малко засегната от пътуването, тя изглеждаше така свежа, сякаш току-що бе излязла изпод прохладния душ.

– И вие с този влак ли? – попитах аз смаяно.

– Ами с кой? – засмя се тя и подаде куфара си на файтонджията.

– Чудно, как не съм ви видял... А къде ще отседнете?

– Като вас... В дома на профсъюзите...

Маринова седна от лявата ми страна, аз инстинктивно се отдръпнах на една педя влясно. Заклевам се, че тя усети това движение, лицето ѝ още по-весело грейна. Файтонджията замахна с камшика си, чу се звук, сякаш удари в дъска.

– Тъй, тъй – мърморех аз. – И какво ще лекувате?

Скрито коварство имаше в този въпрос, но тя не обърна внимание.

– Нещо жлъчката не ми е добре...

„Ами разбира се! – помислих аз злорадо. – Чудно е, че все още имате жлъчка!“ Тя, изглежда, усети мислите ми, защото подхвърли нехайно:

– И как ще е добре, като имаме такива инженери?

Погледнах я сърдито. Ако имаше някакъв девиз, той трябваше непременно да гласи – винаги същата! Що за заядливо същество? Аз съм главен инженер на завода, мен там всички ме обичат и уважават. Колко пъти се опитаха да ме изтеглят в министерството – не отидох. Такъв друг завод у нас няма и в него никой не си разбира работата по-добре от мен. Директорът знае много добре това, здраво се държи за пеша ми... Само това вятърничаво същество!... Ако тя беше директор, билетото отдавна да бе изхвъркнало!...

Но колежката, изглежда, бе забравила думите си, любопитно запаше ту от лявата, ту от дясната страна на файтона.

– Колко е хубаво! – говореше тя тихо на себе си. – Колко всичко се е променило!... За пръв път ли идвате? – обърна се тя към мен.

– За пръв път...

– Да, просто не може да се познае!...

Наистина курортът не беше толкова лош, колкото ми се стори във влака. Минахме край парк с огромни дървета. Хубави вили, целите

потънали в зеленина, се редяха от двете страни на пътя. Като чаткаше леко с подковите си по асфалта, конят ни преведе под сводестата арка на старинната римска порта – такава чудна, че ме накара да си извия здравата врата. Това наистина заслужавало да се види! Щом римските императори са пътували с месеци дотук, защо един обикновен инженер да не загуби за тая работа само половин ден?... След това отново градини, мостове, големи дървета с тежки сенки... Може би пък нямаше да се мре!...

Но домът на профсъюзите беше построен върху съвсем гол, стръмен бряг. Не знам откъде е излязла тая традиция всички тия домове да се строят по следите на Атила – там, дето ни трева никне, ни дръвче. Затуй пък стълбите на дома като че ли водеха към светилището на Озирис – човек трябваше да се катери по тях два пъти повече, отколкото бе нужно. На самия връх вместо жрец ни чакаше пъпчив мъж с недружелюбно лице, привлечен очевидно от дрънкането на файтона. Той ни погледна подозрително и запита:

– Вие съпружеска двойка ли сте?

– Не, моля ви се! – подскочих аз. – Просто спътници!...

– Аха! – измърмори той.

Мъчно е да се опише гама от интонации в тоя единствен звук. В него се чувствуваше и съмнението му в тая плитка лъжа, и подозрението му за истинския характер на нашите отношения. Заканата, че в никакъв случай няма да позволи моралът на тоя дом да бъде порутен, се смесваше тънко с презрението, че толкова наивно се бяхме издали с това едновременно пристигане. След като си оставихме документите в канцеларията, той мрачно подхвърли:

– След половин час е обедът!... И никакви закъснения!

– Тъй ли? – запита иронично колежката.

От огледа, който му хвърли, ми стана съвсем ясно – ще има да па тиш, другарю! За три дена тя ще надзърне в книгата ти, ще прегледа складовете ти, ще се напъха в кухнята, за да премери дажбите, ще ревизира от дъно твоята културна програма и сто на сто ще намери в нея останки от буржоазна култура. Ще видиш, ще се увериш!... Не ми се искаше да го предупреждавам – тоя носорог не заслужаваше по-добра участ. Носорогът, изглежда, все още не чувствуваше опасността, защото си позволи да подхвърли:

– В десет часа заключвам вратата!... После да не ви е мъчно!...

Тя нищо не каза, само многозначително ме погледна. „Ще става, каквото ще става“ – помислих аз зарадван.

* * *

Стаичката ми беше чудесна – с едно легло, което просто светеше със своята снежна белота. От прозореца ми се виждаше дълбокият дол, обрасъл с дървета, а зад него – дългата гирлянда на крепостните стени – ту масивни и яки, ту с дълбоките пробои на времето и човешките разрушения. Навярно би се живяло тук, ако не бях налетял така фатално на холерата. Бях сигурен, че няма да ме остави току-тъй на спокойствие...

Наистина тя беше единственият човек в завода, който се чувствуваше длъжен да се заяжда с мен по събранията. Винаги нещо в моята работа не й харесваше, винаги нещо не й достигаше, винаги намираше какво повече да иска. Каквото и да правех, непрекъснато усещах зад меките си части невидимия остен на нейните думи и укори, който беше готов да ме боцне даже когато се смятах най-сигурен. Мислех си, че поне тук ще се спася от нея, а ето...

Звънецът удари, аз едва не подскочих на мястото си и с малодушна бързина се завтекох надолу по стълбите. Удивително е наистина колко леко калпавите хора успяват да наложат волята си над добродушните и кротките. Слизях бързо по бялата стълба, подмушкван от нелюбезните заповеди по стените: „Не плюй...“, „Не пипай...“, „Не хвърляй...“, „Уважавай...“ Спрях само за миг, за да видя какво трябва да се уважава. Оказа се, че става дума за спокойствието на моя съсед. Добре де, а тоя пъпчив и подозрителен заповедник защо не се бе опитал да уважава неговото достойнство? И без туй не съм свикнал нито да плюя, нито да пипам, а колкото се касае за уважението...

Забелязах, че въпреки моята бързина летовниците вече бяха успели да се настанят около масите. Седнах и аз на една свободна маса. Докато сервитьорката ми поднасяше супата, успях да разсъдя, че тя надали е толкова гореща, щом момичето така свободно си държеше палеца в нея.

– Може ли?

Беше Маринова, разбира се. И защо ли изобщо пита, като никога не дочаква разрешението.

– Чудесно уредено! – възкликна тя с глас, който ми се стори, че е зле устроен за възторзи. – С простота и вкус!...

Но като видя управителя, който минаваше навъсено край масите, добави с лека усмивка:

– С изключение на тоя мрачен субект, разбира се...

Наистина и на мен в тоя миг супата се бе сторила по-кисела, отколкото бе всъщност. Но точно тя ли трябваше да го каже?

– Мисля си – продължи тя, – толкова пари са хвърлени, за да се създаде на хората приятна обстановка, а той само с вида си всичко разваля...

Това наистина беше прекалено от нейна страна. И аз не се въздържах:

– Вярно е... Но не мислите ли, че приличате малко на него?

Тя ме погледна смаяно:

– Аз?... На него?... Отде-накъде?...

– Просто – помислете си...

Тая забележка очевидно ѝ развали настроението. Тя не продума през време на целия обед, но когато вече ставахме, запита неуверено:

– Искате ли да се окъпем? Тук има чудесен басейн с плаж...

Не исках, но се съгласих. Чувствувах се малко виновен за бележката, която ѝ бях направил. За щастие, къпалницата не беше далече, пък и по това време нямаше много хора на плажа. В банския костюм тя ми се стори преобразена – тънка и гъвкава, съвсем като младо момиче. „Дали пък злината не топи всички излишни тлъстини?“ – помислих учудено. Неволно се поогледах. Макар да бях слаб човек, коремът ми, жълтобял като краве сирене, бе съвсем отпуснат, а бедрата – просто мършави.

Маринова поплува около четвърт час из басейна, после дойде при мене. Още щом седна, от мокрото ѝ тяло ме лъхна прохлада и свежест. Лицето ѝ бе усмихнато, някаква лукавост се криеше в погледа ѝ.

– Значи, приличам на управителя? – запита тя весело.

Тонът ѝ ме учуди.

– Е... донякъде – измърморих аз неловко.

– В какво например?

– В какво ли?... Ами и вие като него все нещо ровите, все за нещо се заяждате.

За миг лицето ѝ стана съвсем сериозно.

– Значи, тъй – каза тя замислено. – Пък и тъй да е, никога не съм го правила за дреболии!

– И той мисли, че не е за дреболии – отвърнах аз. – И той си въобразява, че всичко туй е в името на реда, на спокойствието на другите.

Тя ме погледна, засмя се и като заподскача на един крак, отново се отправи към басейна. Гледах учуден тънкия ѝ гръб – не приличаше на себе си. Ето – нито се скара с мен, нито започна да спори, нито пък се нахвърли върху обидните ми възгледи. Като стигна до басейна, тя направи елегантен скок и изчезна под синята водна повърхност. Истински водоскок от брилянти блесна на слънцето и изчезна. След малко тя

подаде глава над водата и весело извика:

– Хайде, изкъпете се! Нямате представа колко хубава е водата.

Аз станах, погледнах кравешкия си корем и срамежливо се запътих към басейна.

* * *

Тя не дойде на вечеря и това кой знае защо ми подеждва потискащо. Може да е зла, може да е заядлива, може да е всякаква, но в края на краищата е човек, а без хора в тоя живот никак не може. При кого да седна, с кого да заговоря? Всички ми бяха чужди тук, никой не познаваше ни моята работа, ни моите мисли. Едва към края на вечерята при мен дойде управителят и небрежно ми хвърли на масата двата паспорта.

– Вашият – каза той. – И на вашата дама!

В последната дума отново почувствувах богатството на неговите интонации. Кипнах ужасно, но аз се различавам от всички други хора, които кипват, по това, че устата ми се схващат и не успявам дума да кажа. Прибрах паспортите и неволно отворих чуждия. Да, едва сега си припомних, че се казва Олга – ами разбира се, че Олга се казваше.

Тая вечер се прибрах натъжен в стаята си.

На другата сутрин Олга дойде на закуска в нов тоалет и приветливо усмихната. Що за чудо – та само в завода ли тя е такава заядлива? Две лица ли имаше всъщност – едно за работата и едно за обикновения живот? Докато се чудех, тя ми обясни снощното си отсъствие:

– Обикновено не вечерям. И без туй чета до късно, пък ако сложа и храна в стомаха си – просто не мога да спя.

– Хайде, хайде! – измърморих аз снизходително. – Ясно е, че пазите линия!

– Аз да пазя линия? – попита тя и гласът ѝ ми се стори съвсем искрен.

– Ами да! Поне това е съвсем очевидно.

Тя тръсна глава.

– Не, с диета не се пази линия! – каза тя решително. – Линия се пази, като гориш вътрешно, като не оставаш към нищо равнодушен.

– Туй е добре – да гори човек – казах аз. – Стига да не гори на... гърба на другите...

Тя разбра и се усмихна:

– Ето, виждате ли кой всъщност се заяжда? Аз или вие?

От тая сутрин ние почнахме да се храним заедно и всеки ден да отиваме заедно на плажа. Печех се на слънцето, плувах и с радост

забелязах, че ненужната яка на корема ми започна бавно да изчезва. Нещо като бледо подобие на мъжественост се появи в походката ми, осанката ми стана много по-твърда. Много ми се искаше Олга да забележи промяната, но тя мълчеше и нищо не казваше.

Докато се печехме на едрия бял пясък, често говорехме за нашите заводски работи, за хората, за техните дела. Нейните преценки ми се виждаха учудващо точни и това започна да ме тревожи. Ако вижда всички по верен и справедлив начин, каква е гаранцията, че е бъркала само спрямо мене? Ами ако е имало нещо вярно в нейните реплики по събранията, в нейния невидим остен, с който ме бодеше, кажи-речи, непрекъснато?

Веднъж, като говорехме за производствения процес, на нашите специални бои, тя ми каза нещо, което ме накара да зяпна.

– Отде знаете туй? – възкликнах аз възбудено.

– Прочетох го в едно немско списание – каза тя.

– Отдавна? – запитих с надежда аз.

– Преди две седмици.

Това ме поуспокои, но не твърде.

– Каква идиотщина! – въздъхнах аз горчиво. – Пък си мислех, че сам съм го открил!...

Тя ме погледна подозрително:

– А какво общо има то с нашата работа?

– Как?... Не виждате ли?

– Не виждам...

Обясних й набързо. Нейното лице светна от радостно възбуждение.

– Трябва да го внедрим! – каза тя, като ходеше едва ли не яростно по белия пясък. – Веднага, щом се върнем!

Тая вечер се прибрахме с особено въодушевление в нашия дом. Но на другата сутрин тя дойде на закуска с помрачено лице и съвсем без настроение. Отначало тактично мълчах, но на края не се въздържах и запитях.

– Не трябва повече да сядаме заедно – каза тя намръщено. – Хората започнали да говорят...

– Какво да говорят? – запитях аз.

– Знаете какво може да се говори!

Ако гледаше към мене, тя би видяла уплахата в погледа ми. Но не гледаше. Да, трябваше непременно да се замаже по някакъв начин тая работа.

– Какво значение, щом не е вярно – казах аз колкото се може по-

сдържано. – А пък то наистина не е вярно.

– Тъй е – каза тя унило. – Но ние не сме сами на тоя свят, имаме близки.

– Най-малко на вас подхожда да мислите тъй – казах аз с повишен тон. – Човек трябва да се старае да мисли честно и да живее честно. Само тоя, който не уважава себе си, живее за угода на дребнавите клюкари.

– Тъй е! – поклати тя глава и лицето ѝ се проясни.

Същата вечер, сякаш за да доведем тая максима докрай, ние отидохме заедно в лятната бирария. Пихме най-напред по една бира, след туй бутилка истинско карловско вино. За хора, които не пият, туй не е съвсем малко. Развеселихме се, потанцувахме, даже се улових, че тананикам в такт с оркестъра. Откога не бях си позволявал такива волности? Бог знае откога! Разбира се, закъсняхме и тръгнахме за дома, когато вече приближаваше полунощ.

Никога няма да забравя тая нощ! Беше топло, едри звезди грееха на черното южно небе. Връщяхме се по пътеката край дола, в който мигаха светулки и от време на време протяжно се обаждаха нощните птици. Чувствувах се някак си подмладен, пълен с вътрешна увереност, мисълта ми бе бърза и ясна. Отдавна, от моята младост, не се бях чувствувал така добре. Може би тая моя вътрешна свобода и увереност ми даде сили да запитам и нехайно, и весело:

– Слушай, Олга, кажи ми искрено, защо ме преследваше така упорито в завода? Зер между всички аз там бях най-некадърният?

Почувствувах как цялото ѝ лице пламна в мрака.

– Напротив! – каза тя горещо. – Именно понеже си най-кадърният!

– Не ми е съвсем ясна тая логика – признах аз.

Олга помълча известно време.

– Тук няма логика – каза тя. – Тук има убеждение. От всичко най-много на тоя свят уважавам дарбата. Не добротата, не сърдечността, не и безукорното трудолюбие и добросъвестност. Може би греша, но дарбата. От плодовете на нейните мисли и вдъхновение живеем всички, на нея всичко дължим. Ако светът лежеше само на плещите на сърдечните и трудолюбиви хора, животът щеше да тъпче на едно място...

Не бях съвсем съгласен с нея, но я слушах с удивление. Това съвсем не бяха мисли за една жена.

– Така ли е? – попита тя.

– Да речем...

– Не, точно тъй е – каза тя убедено. – Именно затова дарбата

задължава повече от всичко друго. Даровитият човек е белязан. Той няма право да отстъпва, да се примирява, да се затваря в себе си! А ти точно туй правиш! Никой не казва, че не си добър инженер, но живееш с най-малкото, примиряваш се с всяко постигнато нещо, не гледаш никога нависоко. Ти не бива да бъдеш просто един добър инженер, а учен, откривател. Трябва целият да гориш със своята дарба. Това ще ти даде блясък в очите, ще те подмлади! На колко години си?

– На четиридесет и две – казах аз тихо.

– Виждаш ли? А изглеждаш много по-възрастен. Туй е, защото си се примирил. А аз точно това не мога да направя и като гледам как хабиш дарбата си, негодувам и роптая...

Известно време мълчахме. Много ясно чувствавах през тая незабравима нощ колко са горчиви думите й, но в същото време колко са прави. Дълго мълчахме, после аз се обадох неуверен:

– Може би си права, Олга. Но винаги съм смятал скромността за първата добродетел. Изглежда, че съм се сравнявал с амбициозните и алчните вместо с учените и откривателите...

Дълго говорихме, три пъти обиколихме оградата на дома. Най-после Олга първа се съвзе:

– Трябва да се прибираме.

Разбира се, вратата бе заключена. Изведнъж ме обзе малодушие – какво ще каже пъпчивият и какво да му обясняваме? Бях готов да се върнем в парка, да останем на някоя пейка до сутринта. Но през това време Олга вече бе натиснала звънеца – енергично и рязко.

Управителят се яви почти веднага, сякаш нарочно ни бе чакал в тъмната си стаичка. Видът му бе така красноречиво укорителен, че просто се свих на мястото си, готов да се превърна всеки миг на някакво невидимо изпарение. Той отключи вратата, огледа ни с нямо презрение и измърмори:

– Как не ви е срам! И двамата сте женени!

Олга, която бе влязла първа, спря рязко, сякаш я бяха ударили с чукче по челото.

– Вие сте един жалък питекантропос! – каза тя с трептящ от възмущение глас.

– Другарко, мерете си думите! – обади се управителят, но в гласа му нямаше никаква сила.

Стори ми се, че някаква къса, синя експлозия блесна в очите й:

– Махайте ми се от пътя!

Тоя глас можеше да убие човек. Видях как управителят стреснато

се отмести, сякаш срещу него се бе задала с пълна скорост мощна осемцилиндрова кола.

На първата площадка тя се усмихна, подаде ми ръка и каза:

– Вие сте прав! Може би съм лоша, но с лошите!

Дълго стоях при загасена лампа на моя прозорец, взирах се с невидещ поглед в гъстия мрак, утаен в дъното на дола. Там все още се мяркаха светулки, все още се обаждаха протяжно и дрезгаво нощните птици. Лоша? Не, само това не! Сега спокойно можех да си призная това, което отдавна чувствавах – тя наистина беше най-милата жена, която бях виждал, с най-ясния поглед за живота.

* * *

След десетина дни пристигнахме заедно на софийската гара. Тя бе телеграфирала на мъжа си, но аз кой знае защо – не посмях. Нейният мъж беше малко по-млад от мене, доста едър и хубав. Той я целуна малко небрежно и още по-небрежно хвърли поглед към мен.

– Това е моят колега Илинчев! – представи ме тя.

– Ааа! – възкликна той. – Олга често ми е говорила за вас.

Усмивката му не беше лоша.

Както очаквах, жена ми си беше вкъщи. След първия порив на изненада и радост тя като че ли позамлъкна, нещо се появи между нас – нещо, за което ми се струваше, че точно аз съм виновен. За да скрия смущението си, започнах весело да говоря за курорта, за управителя, за двете каци минерална вода, които бях изпил. Струваше ми се, че не ме слуша с кой знае какво внимание, таеше нещо в себе си. Беше привечер, навън бавно се стъмваше, през отворения прозорец нахлуваха многобройните градски шумове, толкова различни от тия, които досега бях слушал на баните. Тя опържи набързо някакви яйца, пренесе ги на масата, но не седна.

– Както чух, ти не си бил сам на баните! – каза тя внезапно.

– Какво значи това? – примигнах аз.

– Ти ще кажеш...

– Какво има да казвам? Просто беше и Маринова...

– И как... тъй случайно ли стана тая работа? – запита тя, като ме гледаше право в очите.

Без да бъда виновен, чувствавах се безкрайно неудобно пред тоя изпитателен поглед.

– Ти си луда, Магдалена – казах аз.

– Питам те, случайно ли бяхте заедно? – каза тя твърдо.

Това ме стресна.

– Боже мой, та нали знаеш какви са нашите отношения?

– Точно туй искам да знам! – Гласът ѝ внезапно омекна, някаква влага се появи в очите ѝ.

Това беше по-лошо, отколкото ако беше креснала.

– Магдалена, заклевам ти се – съвсем случайно се оказахме в една смяна. Просто се уплаших, като я видях... Та какво общо мога да имам с тая холера!

Още не разбирам как можах да изгърва последната дума. И защо? От моето проклето малодушие може би или защото я жалех, защото не исках да плаче напразно и напразно да се съмнява във верността ми. Каквито и да бяха причините, но в тоя миг до смърт се презирах, усещах болка в сърцето си, сякаш беше прободено от остра, отровна игла. Всичко можех да кажа – само това не, това в никой случай не биваше.

Но изглежда, че точно тая дума по някакъв магически начин успокои Магдалена. Наистина тя още дълго време мърмори и разпитва, докато се прибирахме в леглото. Дълго лежах в мрака. Край тоя гръб ли бях загубил част от себе си? Тая нейна обич ли – тиха, безропотна, спокойна – бе отнела част от моята сила да се съпротивлявам и да вървя напред? И най-важното – щях ли да се върна обратно? Или щях да тръгна, макар и с криволичене, по тоя светъл път, който така ясно бях видял в чудната тъмна нощ със светулки?

Тая нощ нищо не можех да разбера, знаех само, че съм безкрайно тъжен.

КРАЙ

© Павел Вежинов

Источник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/650>]